

Особено мнение на съдията Ст. Стоянова по к.д. № 11/2000 година

Особеното ми мнение се отнася до частта от решението, с която е отхвърлено искането за установяване на противоконституционност на чл. 10, ал. 13 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи /ЗСПЗЗ/.

С отбелязаната разпоредба, като е направено изключение за изрично посочените в закона случаи, се възстановява собствеността върху земите, притежавани от собствениците им преди образуването на трудовокооперативни земеделски стопанства, държавни земеделски стопанства или други, образувани въз основа на тях селскостопански организации, които земи от тези организации или от други държавни или общински органи са били продадени или предоставени на трети лица. За последните същевременно разпоредбата не допуска позоваването на придобивна давност.

За да отхвърли искането, съдът след съобразяването на предходни свои решения /№12/1993 г. по к.д. № 12/1993 г., № 8/1995 г. по к.д. № 12/1995 г. и № 20/1996 г. по к.д. № 21/1996 г./ е приел, че сделките с такива земи, независимо дали приобретателите са добросъвестни или не са, не могат да се противопоставят на тези, в чиято полза е възстановяването, тъй като те “не са губили правото си на собственост, а само за определен период от време” са били лишени от възможност да го упражняват. Не споделям извода в указания смисъл и считам, че е налице противоречие с чл. 4, ал. 1 и чл. 17, ал. 1 и 3 от Конституцията с оглед на следното:

1. Действително в изброените решения, както и в решения № 6/1992 г. по к.д. № 9/1992 г., № 4/1996 г. по к.д. № 32/1995 г. Конституционният съд последователно е застъпвал разбирането, че възстановяването на правата на собствениците по ЗСПЗЗ е всъщност възстановяване на едно съществувало правно положение, защото правото на собственост не е “изчезнало” и не е преставало да съществува, но е имало пречки реално и в пълнотата си да бъде упражнявано. Това разбиране е обосновано от една страна с езиковото тълкуване на чл. 10 ЗСПЗЗ и от друга страна с правния режим на имуществото на ТКЗС, съдържащ се в чл. 10, ал. 1 от Примерния устав на трудовокооперативно земеделско стопанство и постановяващ, че внесена в кооперативното стопанство земя за общо ползване остава собственост на лицата, които са я притежавали, но не в реалните ѝ граници. Няма да се спирам на въпроса дали е еднакво значението на възстановяване правата на собствениците и възстановяване на собствеността и отгук дали езиковото тълкуване на първия израз се

отнася и за втория, който именно е използван в създадената по-късно ал.13 на чл. 10 ЗСПЗЗ /със Закона за изменение и допълнение на ЗСПЗЗ – ДВ, бр. 98 от 1997 г./. Намирам обаче, че преди механичното пренасяне на изтъкнатото разбиране в решението трябваше по-цялостно да се обсъди и да се вземе предвид действалия правен режим. Това се налагаше: а/ от останалата аргументация на същото разбиране, която е основана най-вече на чл. 10, ал. 1 от Примерния устав на ТКЗС с оглед съдържанието на разпоредбите, предмет на контрол за конституционосообразност, б/ от обхвата на разглежданата ал. 13 на чл.10 ЗСПЗЗ, възстановяваща собствеността върху продадени или предоставени на трети лица земи.

2. Такова по-пълно изследване на действалия правен режим сочи на наличие на възможност за членовете на стопанството да прехвърлят на ТКЗС правото на собственост върху внесената от тях земя в кооператива – чл. 10, ал. 3 от Примерния устав на ТКЗС, при което “прехвърлянето” несъмнено обхваща и продажбите като сделки, представляващи способ за придобиване право на собственост. Следващата ал. 4, както и чл. 25 от Закона за собствеността на гражданите създават възможност ТКЗС по решение на общото събрание да продава земи, включени допълнително в регулационния план или чертите на селището. Двете разпоредби са били предмет на тълкуване от Върховния съд, Общото събрание на гражданската колегия, като при тълкуването им е прието /решение № 16/1977 г./, че продажбите се извършват по реда на чл. 15 от Закона за собствеността на гражданите, когато купувачите са неработещи в стопанството негови членове, и по реда на чл. 18 от Закона за задълженията и договорите, когато купувачите са работещи в стопанството негови членове. Освен това предвидените в различни закони възможности да се отчуждят за държавна или обществена нужда или да се конфискуват недвижими имоти са могли да обхванат внесени в ТКЗС земи, които след придобиването им от държавата да бъдат продавани или предоставени на трети лица.

3. Оспорената ал. 13 от чл. 10 ЗСПЗЗ пренебрегва съществувалия правен ред. С нея се възстановява собствеността дори този ред да е бил спазен при извършване на съответната продажба или предоставяне. По такъв начин с разпоредбата се преуреждат граждански отношения, които вече са уредени въз основа на действалото законодателство и при спазването му. Същевременно преуреждането /за разлика от други реституционни закони/ се извършва, без да се прави разграничение в чия собственост се намират земите при влизането в сила на тази разпоредба. Следователно така се

засягат права на трети добросъвестни лица, и то такива права, които са конституционно защитени /чл. 17, ал. 1 и 3/, а това противоречи на прогласеното в чл. 4, ал. 1 конституционно начало, както и на произтичащото от него изискване за обвързаност с правото.

Ст. Стоянова